№ 102 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 6 1894 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 6 № 102

ՔՍԱՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր դատարանները և ժողովուրդը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ապաստարան մշակների համար. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. —ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Իրաւունքներ սահմանափակող օրինագիծ. Պարիզի կոմսի մահվան առիթով. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մանկավարժական նկատողութիւններ.

ՄԵՐ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

—

Կրկին անգամ հրաւիրում ենք մեր բոլոր իրաւաբաններին, օգուտ քաղել արդարադատութեան մինիստրի հրաւէրից և բաց անել, պարզել, ցոյց տալ այն պակասութիւնները, որ ունեն մեր դատարանները՝ տեղացի ժողովրդի վերաբերմամբ, մատնանիշ անելով այն լրացումների և բարեփոխութիւնների վրա, որոնք անհրաժեշտ են դատավարութեան գործի համար։

Թէ Թիֆլիսում, թէ գաւառներում, սկսած գաւառական քաղաքներից մինչև յետին, խուլ գաւառները, կան բազմաթիւ տեղացի իրաւաբաններ, հաշտարար դատաւորներ և առհասարակ դատաստանական վարչութեան մէջ ծառայողներ, որոնք մի կողմից լաւ ծանօթ լինելով մեր դատարանների կազմութեան և դատավարական օրէնքներին, միւս կողմից էլ լաւ ճանաչելով տեղացի ազգաբնակութիւնը, գիտենալով նրա լեզուն, վարք ու բարքերը, կարող են պարզ, հաստատ կերպով ցոյց տալ, թէ ինչ լրացումներ կամ ինչ փոփոխութիւններ պէտք է անել, որպէս զի մեր ժողովուրդը կատարելապէս, առանց արգելքների, օգտվի արդարադատութեան հիմնարկութիւններից, վերաբերվի դէպի դատարանը և դատաւորը հաւատով, և հենայէ նրանց վրա, իբրև այնպիսի հիմնարկութիւնների վրա, որտեղ մի բոպէ անգամ կարող են անտես առնվել ժողովրդի, ազգաբնակութեան շահերը և արդարադատութեան վսեմ սկզբունքները։

Մենք շեշտում ենք այդ կէտի վրա, որովհետև դրա համար ունենք հաստատ պատճառներ, որովհետև ինքը իրականութիւնը այդպէս է թելադրում։—Մի ամբողջ քառորդ դար է արդէն, որ Ալէքսանդր II.-ի դատաստանական նոր օրէնքները և հիմնարկութիւնները մտցրված են մեր երկրի մէջ. և այդ քառորդ դարը միանգամայն բաւական ժամանակամիջոց է, որպէս զի տեղացի ժողովուրդը, ծանօթանալով այն լայն, համակրելի սկզբունքների հետ, որոնց վրա հիմնված են այդ դատարանները, վերաբերվէր դէպի դատարանը անկեղծ հաւատով, և զգեր դատարանին իբրև մի այնպիսի հիմնարկութեան, որտեղ հալածվածը անպայման պաշտպանութիւն պէտք է գտնի, և հալածողը խիստ պատիժ...

Տարաբաղդաբար այդպէս չէ։

Մեր հասարակ ժողովուրդը, մեր գիւղացին, լինի հայ, թուրք, վրացի, թէ մի ուրիշ ազգի ներկայացուցիչ, մինչև այժմ էլ կասկածանքով է նայում դատարանի վրա, մինչև այժմ էլ այն սխալ կարծիքն ունի, որ դատաւորը ոչ թէ ժողովրդի բարեկամը, հաշտարար, խաղաղացնող պաշտօնեայ է, որ դատարանը ոչ թէ նրա շահերի և արդարութեան անկեղծ պաշտպանն է, այլ մի այնպիսի հիմնարկութիւն, որտեղ կարելի է օրէնքը և այսպէս, և այնպէս թեքել։

Տեղական ազգաբնակութիւնը ոչինչ տարբերութիւն չէ գտնում մի պրիստավի և մի հաշտարար դատաւորի մէջ, ոչինչ զանազանութիւն չէ գտնում մի գաւառական վարչութեան և մի հաշտարար դատարանի մէջ։ Երկուսն էլ նրա համար անմատչելի են, երկուսին էլ նա վերաբերւում է թերահաւատութեամբ, երկուսից էլ նա աշխատում է խոյս տալ...

Այդ բաւական չէ. մեզ մօտ, մանաւանդ մեր երկրի մի քանի գաւառներում, դատարանը և դատաւորը այնքան անհասկանալի, անմատչելի են մնացել ժողովրդի համար, որ նոյն իսկ յաճախ մի որ և է անձից, մի որ և է տոհմից վրէժ լուծելու, նրան „նեղը գցելու“, համար, ուրիշ՝ աւելի կտրական, աւելի յարմար միջոց չեն գտնում, բացի որ և է կեղծ, ծուռ, զիւական ճանապարհով այս կամ այն անմեղ մարդուն դատարանի ձեռքը գցել, և տարիներով նրան դատարան քաշ տալ...

Ահա մի հիմնական, վերին աստիճանի վտանգաւոր թիւրիմացութիւն, որ անխիղճ կերպով խախտում է արդարադատութեան հիմքը, որ մի անտեղի ստուեր է գցում արդարադատութեան սաճարների վրա, և չէ թողնում, որ մեր նոր դատարանի համակրելի նպատակները իրագործվեն, և նրա լայն, արդար սկզբունքները կեանքի մէջ մտնեն և պտուղներ տան։

Այդ տխուր դրութեան պատճառը՝ ի հարկէ, հիմնական օրէնքը չէ, որը ընդհակառակը վերին աստիճանի լայն, արդար սկզբունքների վրա է հիմնած, այլ այն մի քանի թերութիւնները, որոնցից զերծ չեն մեր երկրի մէջ գործող դատարանները։

Մենք յաջորդ յօդուածով մատնանիշ կանենք այդ թերութիւնների վրա, աչքի առաջ ունենալով այն հրաւէրը, որ անում է մինիստրութիւնը, առաջարկելով քննադատել գոյութիւն ունեցող օրէնքները ազատութեամբ, անկեղծութեամբ և լրջօրէն, թէկուզ խիստ կերպով։

Մենք կը ցանկանայինք, մի և նոյն ժամանակ, որ դատարանի և ժողովրդի այդ տեսակ յարաբերութեան մասին կարծիք յայտնէին և մասնագէտ իրաւաբանները, որոնք անկասկած այդ հարցը ուսումնասիրել են նոյն իսկ իրական կեանքի մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՊԱՍՏԱՐԱՆ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

—

Օդէսայի քարահանքերում աշխատող մշակների մէջ վաղուց ծագել էր միտք՝ մի ապաստարան հիմնել այն մշակների համար, որոնք մի որ և է պատճառով անկարող են դարձել աշխատելու, և այդ նպատակի համար ժողովել են մինչև 15,000 րուբլի փող։

Լեռնային դեպարտամենտը՝ համակրելով այդ ձեռնարկութեան՝ աւելացրել է իր կողմից դարձեալ 15,000 րուբլի, որպէս զի կարելի լինի ապաստարան հիմնելու և կառավարելու գործը ապահով հիմքերի վրա դնել։

Քարահանքերի մշակները կազմել էին մի քանի տարի սրանից առաջ մի օժանդակիչ դրամարկղ, որն այժմ ունի մօտ 3000 անդամ այդ մշակներից։ Դրամարկղի գործերի վիճակը, նրա նախագահ՝ պետական խորհրդական Կուրբանովսկու շնորհիւ, գտնվում է շատ փայլուն վիճակի մէջ։ Դրամարկղին մասնակցող մշակները, երբ մի որ և է պատճառով անկարող են դառնում աշխատելու, ստանում են նրանից նպաստ։ Մի քանի տարվայ փորձը ցոյց տուեց, որ այս տեսակ օգնութիւնը չէ կարողանում կատարելապէս հասնել նպատակին։ Այդ պատճառով բա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հայոց դպրոցներում գործադրվող դասագրքերը պ. Սեդրակ Մանդինեանը, կարծէք, կապալով է վերցրել. նա կազմել է և ռուսաց լեզուի, և հայոց լեզուի, և թուաբանութեան դասագրքեր։

Եթէ պ. Մանդինեան կազմէր և երգեցողութեան, և վայելչագրութեան, և կրօնի դասագրքեր, (գծագրութեան դասագիրքը կազմելու իրաւունքը վերապահում ենք պ. Փիլիպպոս Վարդանեանցին, որպէս գծագրութեան մասնագէտ ուսուցչի), այն ժամանակ «ամենայն ինչ կատարեալ կը լինէր» և հայոց դպրոցներին, օրինակելի դասագրքերի կողմից, կարող էին նախանձել ամենքը, —չէ՞ որ պ. Մանդինեան «երևելի» մանկավարժ է։

Սովորաբար մանկավարժները միայն մի որոշ մասնագիտութեան վերաբերեալ դասագրքեր են կազմում. այդպէս մի Ուշինսկի, մի Պոլիվանով կազմում են ռուսաց լեզուի դասագրքեր, մի Գօլդենբերգ, մի Եւտուշևսկի՝ թուաբանութեան դասագրքեր, մի Գերդ, մի Եարաշևսկի՝ բնագիտութեան և այլն և այլն։

Ամենագէտ է միայն պ. Մանդինեան. նա իրան ձեռնհաս է համարում կազմել և՛ հայոց լեզուի, և՛ ռուսաց լեզուի, և՛ թուաբանութեան դասագրքեր...

Ծանօթանանք էնցիկլօպէդիստ հայ մանկավարժի դասագրքերի հետ։ Հայագէտներին թողնելով պ. Մանդինեանի հայոց լեզուի դասագրքերի քննութիւնը, (եթէ միայն կարելի է քննել նրա չինական հայերէնը), մենք ուշադրութեան կարժանենք հայ մանկավարժի ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան դասագրքերը. իսկ այս անգամ կը քննադատենք միայն նրա թւաբանութեան դասագիրքը և ահա թէ ինչու։

Պ. Մանդինեանի ռուսաց լեզուի դասագիրքը, շնորհիւ իր կլասիքական անհեթեթութեան, ոչ մի տեղ, ոչ մի ուսումնարանում չէ գործադրվում, միայն գրավաճառանոցների փոշուն կերակուր մատակարարելով. և որովհետև, ինչպէս ռուսն է ասում, лежачаго не бьютъ, ուստի աւելորդ է քննադատել մի դասագիրք, որը բոլոր ուսուցիչների կողմից դատապարտված է անգործադրութեան... Իսկ եթէ մի օր, պատահմամբ, դառնանք այդ դասագրքին, դա կը լինի միայն մի նպատակով,—ցոյց տալ, թէ ինչքան հեշտ է մեր մէջ «երևելի» մանկավարժի անուն ժառանգել։

Դառնանք պ. Մանդինեանի թւաբանական դասագրքերին, որոնք, մեր խորին համոզմունքով, անհաշւելի վնաս են հասցնում հայ դպրոցներին։

«Մենք թուաբանութեան դասատուութեան մէջ,— ասում է պ. Մանդինեանը իր յառաջաբանում, խիստ կերպով բաժանում ենք երկու բան, որոնք առանձին առանձին մեծ խնամքի են կարօտ ուսումնարանում. այն է 1) թուաբանական գործողութիւնների ուսում և 2) կեանքի այնպիսի հանգամանքների ուսում, ուր որ այն գործողութիւնները գործադրվում են։ Առաջին, երկրորդ և երրորդ տարին պէտք է թուաբանական գործողութիւնները ուսուցանուին... և միայն չորրորդ տարին մանուկները ծանօթանում են կեանքի այն հանգամանքների հետ, ուր այդ գործողութիւնները գործադրվում են»։

Որովհետև պ. Մանդինեանի այդ տեսակէտի համեմատ կազմված են և նրա դասագրքերը, ուստի քննութեան առնենք հայ մանկավարժի այդ հիմնական հայեացքը։

Որ ծխական դպրոցներում թուաբանութեան դասատուութիւնը ունի պ. Մանդինեանի վերև յիշատակած երկու նպատակները,—դա հանրածանօթ մի ճշմարտութիւն է, որ ընդունում են բոլոր մանկավարժները և որի դէմ ոչինչ չունենք վիճելու. բայց որ աշակերտները առաջին երեք տարին պէտք է սովորեն միայն թուաբանական գործողութիւնները և միայն չորրորդ տարին ծանօթանան կեանքի այնպիսի հանգամանքների հետ, ուր այդ գործողութիւնները գործադրվում են,— դա հիմնովին սխալ մի հայեացք է, որ կազմում է պ. Մանդինեանի սեփականութիւնը և որի ահագին վնասակարութիւնը կը հաստատենք այս րոպէիս։

Ինչպէս յայտնի է, հայոց ծխական ուսումնարանների ահագին, մեծ մասը միդասեան դպրոցներ են, ուր ուսումը շարունակվում է ընդամենը միայն երեք տարի։ Հետևաբար, շնորհիւ պ. Մանդինեանի կազմած դասագրքի, հարիւրաւոր միդասեան դպրոցներից աւարտող հազարաւոր մանուկներ զրկվում են երբ և իցէ թուաբանութեան երկրորդ նպատակին հասնելուց, չունենալով ուսման չորրորդ տարին, երբ ըստ Մանդինեանի, պէտք է ծանօթանալ կեանքի այնպիսի հանգամանքների հետ, ուր թուաբանական գործողութիւնները պէտք է գործադրվեն։

Եթէ թւաբանութեան դասատուութիւնը ունի երկու գլխաւոր նպատակ, իսկ ուսման ընթացքը միդասեան դպրոցներում շարունակվում է ընդամենը միայն երեք տարի, լօգիկան, առողջ դատողութիւնը պահանջում են մեզանից թուաբանական նիւթը դասաւորել այնպէս, որ այդ երեք տարվայ ընթացքում կարելի լինի որոշ չափով հասնել թուաբանութեան երկու գլխաւոր նպատակներին էլ։

Ինքներդ դատեցէք, պ. Մանդինեան, ինչու միդասեան դպրոցների աշակերտները ամբողջ երեք տարի պէտք է նահատակվեն թուաբանական գործողութիւնները սովորելու համար, քանի որ նրանք չունենալով ուսման չորրորդ տարին, չը պէտք է իմանան, թէ ինչ նպատակի են ծառայում այդ գործողութիւնները, թէ կեանքի ինչպիսի հանգամանքներում պէտք է գործադրվին այդ գործողութիւնները։

Հայ մանկավարժը, յետաձգելով կեանքի հանգամանքների ուսումը չորրորդ տարին, միդասեան դպրոցների վերաբերեալ, նմանում է այն մարդուն, որը կառուցանելով իր տան պատերը՝ երբեք չը պէտք է կարողանայ ծածկել նրա գլուխը... չէ՞ որ դա տուն չի լինի, այլ մի անպէտք, կիսատ շինութիւն։

Եթէ նոյն իսկ մենք չունենայինք միդասեան դպրոցներ, եթէ մեր ծխական ուսումնարաններում ուսումը շարունակվէր հինգ տարի, դարձեալ պ. Մանդինեանը, յետաձգելով կեանքի հանգամանքների ուսումը չորրորդ տարին, մեղանչում է մանկավարժութեան դէմ։ Թուաբանութեան վերը յիշատակած երկու նպատակները այնքան սերտ կապված են իրար հետ, որ անջատել նրանց իրարից երկար ժամանակով անկարելի է. ահա թէ ինչու ժամանակակից մանկավարժները՝ Շախոր-Տրօցկի, Գօլդենբերգ, Ժիգկով և այլն, թուաբանական գործողութիւնների և կեանքի հանգամանքների ուսումը աւանդում են զուգընթացաբար։

Այդպէս չէ վարվում միմիայն պ. Մանդինեանը։

Մենք պարզեցինք մեր մանկավարժի թուաբանական դասագրքերի ամենահիմնական սխալը, որից առաջ են գալիս հետևեալ մի շարք պակասութիւններ։

Թուաբանական խնդիրները, ինչպէս յայտնի է, բաժանվում են երկու կարգի,—պարզ և բարդ. և ինչպէս յայտնի է, պարզ կոչվում են այն խնդիրները, ուր գործադրվում է միայն մի գործութիւն կամ շատ շատ երկու. բարդ—այն խնդիրները, ուր գործադրվում են բոլոր գործողութիւնները։

Պ. Մանդինեան իր դասագրքում չէ տալիս չորս գործողութիւններով և ոչ մի հատ խնդիր, որ մեծ պակասութիւն է։ Բարդ խնդիրնե-

կովից մշակվել ապաստարան հիմնելու ծրագիրը։ Քարահանքերի տէրերը և մասնաւոր անձինք մեծ համակրութեամբ վերաբերվեցին այդ գործին և առատ նուիրաբերութիւններ արին։ Մէկը հող տուեց, միւսները փող տուին և այդպիսով կազմվեց այն 15,000 րուբլի գումարը, որի մասին յիշեցինք վերև։

Կառավարութեան նպաստով միասին կազմվում է ուրեմն 30,000 րուբլի գումար, որ կարողութիւն է տալիս ձեռնարկել ապաստարանի շինութեանը առաջիկայ գարնանից։ Մտադրութիւն կայ այդ ապաստարանում պահել նաև մի դպրոց, մշակների երեխաների կրթութեան համար։

Անկասկած, ապաստարանը հիմնելուց յետոյ էլ կը գտնվեն բարեգործներ, որոնք կը նուիրեն գումարներ այդ օգտաւէտ գործի համար և կապահովացնեն այդպիսի կարեւոր մի ձեռնարկութիւն։

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Օգոստոսի 28-ին

«Մշակի» № 95-ի մէջ տպագրված Ալէքսանդրօպօլի նամակում սպրդել են մի քանի սխալ կէտեր։ Արդարութիւնը պահանջում է մասնացոյց անել այստեղ այն ոգու վրա, որով ներշնչված է յօդուածի մի մասը։ Չը խօսելով այն ախուր փաստի մասին, որ հոգաբարձուները այն ատեան միամիտ գտնվեցին և՛ իբրև իրանց անփորձութեան պերճախօս ապացոյց, վերապահեցին իրանցից մէկին, կամ նոյն իսկ նախագահին այն իրաւունքը, որ հասարակութիւնը յանձնել էր նրանց, ասում ենք, չը խօսելով այդ մասին, մենք չենք կարող սակայն չը յայտնել, որ տեղական յաջորդ Աշոտ վարդապետը այն կուսակցական դերը բռնած չէ եղել իր կարգադրութիւնների մէջ, ինչ որ կարծէք ուզում է հասկացնել յօդուածագիրը։ Ո՞ւմ յայտնի չէ, թէ ինչ անկողմնապահ կերպով վերաբերվեց յաջորդը դպրոցների և աղքատանոցի հոգաբարձական ընտրութիւններին, և ինչպէս ուրախանում էր, որ աւելի թարմ, երիտասարդ մարդիկ սկսեցին իրանց ձեռքն առնել տեղական հասարակական գործերը։

Ինչ վերաբերում է յօդուածագրի այն խօսքերին, թէ հոգաբարձութեան նախագահը թեմական տեսչի հետ խորհրդակցելով՝ փոխադարձ զիջումներ է արել, մենք դժուարանում ենք այդ էլ իբրև կատարված իրողութիւն ընդունել։ Թէրևս յօդուածագիրը կամենում է այստեղ մասնացոյց անել այն հանգամանքի վրա, որ մի քանի քահանաներ դասեր ստացան դպրոցներում. բայց լաւ յայտնի է բոլորին, քահանաների վերաբերութեամբ յաջորդի բռնած դիրքը, և թէրևս այդ կարգադրութիւնը եղած լինի հակառակ նրա ցանկութեան, ինչպէս ասած՝ թեմական հոգևոր իշխանութեան տրամադրութեան համաձայն։

Ապա յօդուածագիրն ասում է, որ ուսուցիչներից շատերը անպաշտօն չը մնալու համար սկսեցին վարձվել գիւղերում, մինչդեռ տեղիս դպրոցների ոչ մի ուսուցիչ գիւղում չէ վարձվել։ Ճշմարիտ է, երկու օրիորդաց դպրոցների համար նոր աւագ-ուսուցիչներ են նշանակվել, բայց նրանք հրաւիրված են նախկին՝ անցեալ տարվայ աւագների տեղ, որոնք այս տարի իրանք հրաժարվեցին։

Պարտք ենք համարում յայտնել, որ մենք նպատակ չունենք պաշտպանած լինել յաջորդին. միայն մենք ուզեցինք ասել, թէ նրա այս կամ այն կարգադրութիւնը կարող է լինել աջող կամ անաջող, բայց թէ նրանք չեն առաջ եկած յետին մտքերի ազդեցութեան տակ, դիտաւորեալ նպատակներով։

N.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կարս, օգոստոսի 25-ին

Բաթումում մի օր, աշըղ Ջիվանին ինձ բերում է «Հայոց պարբերական մամուլը» վերնագրով մի հաստ տետրակ, և խնդրում է, որ ես յանձն առնեմ իր որդու՝ Գարեգին Լևոնեանի այդ աշխատութիւնը Կ. Պոլիս Սահակ—Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան ուղարկելու։ Սիրով ընդունեցի. սակայն առաջ քան ուղարկելը, հետաքրքրվեցի բովանդակութեամբ, մանաւանդ որ հէնց այդ օրերը ստացել էի Գալեմքարեանի նոյն նիւթի մասին գրած գրքի առաջին հատորը։

Հին լրագրութեան պատմութեան հետ ես ծանօթ չէի, ուստի սկսեցի թերթել այն երեսները, որոնք վերաբերւում էին ժամանակակից լրագիրներին։ Մնացի շուարած. մի մարդ, որ այդքան խոշոր թէ ժամանակագրական և թէ ուրիշ սխալներ է անում իր քթի տակ եղած լրագիրների մասին, լրագիրներ, որոնց ամեն տեղ կարող է գտնել, ինչ ճշդութիւն պէտք է ունենայ հարիւր տարի առաջ հրատարակվածների մասին։ Բայց այդ թողնենք. մի անփորձ և անընդունակ մարդուն ներելի է այդ բոլորը, սակայն տեսէ՛ք, որ այդ մրցանակի արժանացած պատմաբանը (!?!) ինչ անաչառութեամբ է վերաբերվում փաստերին։

Բերում ենք երկու փոքրիկ օրինակ։

Խօսելով ներկայումս գոյութիւն ունեցող թերթերից մէկի մասին, հեղինակը ակնարկում է, որ այդ թերթը ամենատարածված թերթն է ռուսահայերի մէջ, որին կարդում, համակրում են նոյն իսկ ամենայետընկած գիւղերում։ Երբ այդ թերթի հնգամեակը լրացաւ,—ասում է զգացված պատմաբանը,—բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ տեղացին խմբագրատուն զանազան տեղերից, և յանկարծ մեր երևելի պատմաբանը, մոռանալով, որ պատմութիւն է գրում, սկսում է իր երկար ու բարակ յարձակումները թերթի այն բաժանորդների դէմ, որոնք իրանց նիսիաները չեն տուել. «պէտք է հասկանաք պարոններ—ասում է նա վրդովված—որ դա անարդարութիւն, անպարկեշտութիւն է. խմբագիրը թղթի, տպարանի փող է տալիս, պէտք է վճարել թէ ոչ»... և այլն և այլն յիմարութիւններ...

Անցնենք «Մշակին»։ Մի ուրիշ, իր համակրած թերթի հնգամեակի ժամանակ ստացած հեռագիրների համար յիշող մանրակրկիտ պատմաբանը (?!!) մոռացել է յիշել Գրիգոր Արծրունու փառաւոր 25-ամեակի մասին։ Յիշելով Արծրունու մահը, մոռացել է երկու խօսք գրել այն չը տեսնված փառաւոր հանդէսի մասին, որ տեղի ունեցաւ նրա թաղման ժամանակ։ Այդ էլ մենք ներում ենք. սակայն ինչ կասէք այն մասին, որ պատմաբանը «Մշակի» լեզուից մի նըմուշ բերելու համար, դէն է գրել 20 տարվայ «Մշակները» և արտագրել է մի պարբերութիւն, գիտէք որտեղից... Պարոնեանի «Ազգային ջոջերից», մի պարբերութիւն, որ «Մշակում» նոյնութեամբ չէ էլ եղել երբէք։ Երեխայութիւն չէ, ապա ինչ է։

Բայց մենք չենք էլ զարմանում։ Ու ճշմարիտ, ինչու՞ դատապարտենք մի ողորմելի համբակի, երբ այդ տեսակ կոյրերի կուսակցութեան պարագլուխը, պ. Աբգար Յովհաննիսեան, ինչ որ մի գերմանական հանդիսում յիշելով տեղական պարբերական մամուլի մասին, «Մշակին» ամենևին չէր էլ յիշել։

Մենք չուզեցինք յիշել այն բազմաթիւ խոշոր և ծիծաղելի սխալների մասին, որ նկատեցինք այդ տետրակում. չուզեցինք յիշել այն պատճառով, որ գիրքը տպագրվում է և չէինք կամենայ, որ տպագրութեան ժամանակ ուղղվէին նրանք։ Ցանկալի է, որ այդ գիրքը դուրս գայ իր կատարեալ այլանդակութեամբ, որպէս մի մըրցանակի արատ Պօլսի գրագէտների հասցէին։

Մինչև հիմա էլ չենք կարող հասկանալ, թէ ինչպէս է այդ երեխայական թոթովանքը մրցանակի արժանացել, մանաւանդ որ Գալեմքարեանի աշխատութեան հետ միասին է նա յանձնված եղել Խ․թիւճեանին։ Մնում է միայն կարծել, որ պ. Խ․թիւճեան չէ կարդացել այդ աշխատութիւնը...

Աբէլ Ապրէսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 4-ին

Թոյլ տուէք, խնդրեմ, «Մշակի» միջոցով, այս տարվայ կազմած իմ խմբերի վերաբերմամբ, յայտնել իմ խորին շնորհակալութիւնը՝ Նոր-Նախիջևանի թեմական դպրանոցի հոգաբարձութեան և տեսուչ Զարըլեանին և օրիորդաց Հախիսխեան դպրոցի հոգաբարձութեան ու տեսուչ Քիրլեանին, որ թոյլ տուին ինձ կատարել յիշեալ ուսումնարանների դահլիճներում իմ խմբական պարապմունքները.—«Աղբիւր» և «Տարազի» խմբագիր Տիգրան Նազարեանցին, որ սիրալիր կերպով առաջարկեց իր դահլիճը Թիֆլիսի խմբի հետ պարապելու համար.—Շուշու թեմական դպրոցի հոգաբարձութեանն ու տեսուչ Սարգսեանին, որ թոյլ տուին օգտվել թէ դահլիճով, թէ ֆիսհարմոնով (դժբախտաբար շնորհիւ Կիւրեղ վարդապետի աններելի միջամտութեան, այդ օգտվելը չը տեւեց մինչև գործի վերջը), քաղաքային դպրոցի տեսուչ Տուզովին, որ տուեց երաժշտական գործիքներ, տիկին և պարոն Գևանջեցեաններին, որ տուին իրանց տունը իմ վերջին համերգը տալու համար.—Գօրիի ծխական դպրոցի հոգաբարձութեան, որ իմ տրամադրութեանը յանձնեց ամբողջ ուսումնարանը խմբի հետ պարապելու համար, քաղաքային հասարակական ակումբի աւագներին, որ համերգների համար դահլիճի վարձ չը

րի վերին աստիճանի կրթիչ նշանակութիւնը անվիճելի է. եթէ մաթեմատիկան, մասնաւորապէս, թուաբանութիւնը, ինչպէս ընդունված է ասել, բնական լօգիկա է, այդ գլխաւորապէս վերաբերում է բարդ խնդիրներին. այստեղ է աշակերտը խրացնում, ըմբռնում մաթեմատիկայի բուն ոգին, միայն բարդ խնդիրների շնորհիւ է աշակերտը սովորում յաջորդաբար մտածել, գիտակցաբար դատել, ճշդութեամբ եզրակացութիւններ անել. և պ. Մանդինեան անտես առնելով չորս գործողութիւններով խնդիրները՝ մեռցնում է թուաբանութեան կրթիչ ոգին, առաջարկելով աշակերտներին միայն նրա դիակը։

Հայ մանկավարժի դասագրքերի յիշատակած այդ պակասութիւնը իր ամբողջութեամբ ըմբռնելու համար, աչքի անցկացրէք ռուս ժամանակակից մանկավարժների կազմած դասագրքերը, ուր ոչ թէ հարիւրներով, այլ հազարներով կը գտնենք չորս գործողութիւններով խնդիրներ։ Անհիմն կերպով անտես առնելով բարդ խնդիրները, հայ մանկավարժը իր դասագրքերը, մանաւանդ երրորդ տարվանը, լցրել է բացառապէս պարզ խնդիրներով։

Այդ խնդիրները, շնորհիւ իրանց չափից դուրս հեշտութեան, չափից դուրս պարզութեան, չեն պահանջում մտաւոր ոյժերի ամենաթեթև լարումն, ամենաչնչին աշխատութիւն, ուստի չեն ներկայացնում պատշաճաւոր մտաւոր սնունդ աշակերտների համար. ընդհակառակն, նրանք կարող են թուլացնել, ջլատել աշակերտների ընդունակութիւնները, որովհետև ուղեղը, միտքը թուլանում, բթանում են, ինչպէս չափից դուրս դժուարամաս, նոյնպէս և չափից դուրս հեշտ, թեթև աշխատութիւնից։

Պ. Մանդինեանի դասագրքերի,—մանաւանդ երրորդ տարվայ,—գրեթէ ամբողջ կէսը բռնում են թւական վարժութիւնները, որ դարձեալ էական պակասութիւն է։

Հոգեբան-մանկավարժին շատ լաւ պէտք է յայտնի լինի, որ աշակերտները, մանաւանդ ուսման առաջին տարիներում, չափից դուրս խորշում են վերացականութիւնից, մի առանձին սէր, հակումն զգալով դէպի դիտողականը։ Եւ որովհետև թւական վարժութիւնները կազմում են թուաբանութեան ամենավերացական մասը, ուստի պ. Մանդինեան, լցնելով իր դասագրքերի ամբողջ կէսը վերացական թւերի գործողութիւններով, վարվում է միանգամայն հակառակ մանուկների բնական հակումներին։ Եթէ որ և է ուսուցիչ համբերութիւն և անխոհեմութիւն ունենայ կատարել տալ հայ մանկավարժի անթիւ, անհամար թւական վարժութիւնները, աշակերտը, մենք համոզված ենք, կը զգայ ընդ միշտ խորին զզուանք, խորին ատելութիւն դէպի թուաբանութիւնը, այնքան չոր ու ցամաք, անհետաքրքիր, ձանձրալի են թւական վարժութիւնները աշակերտների համար։

Մանդինեանի 3-րդ տարվայ դասագրքում չը կայ և ոչ մի հատ խնդիր անուանական թւերով, այնպէս որ միդասեան դպրոցները աւարտած աշակերտները մնելով կմնան, չը պէտք է իմանան, թէ ինչ ասել է վերածումն, անդրադարձումն, թէ ինչ բաներ են սաժէնը, ֆունտը, լօտը և այլն։

Ծխական դպրոցների համար կազմած ծրագրի համեմատ, 3-րդ բաժանմունքում պէտք է անցնել տարրական, իսկ 5-րդ բաժանմունքում սիստեմատիկական կոտորակները։ Մանդինեան 3-րդ տարվայ դասագրքում սովորեցնում է տարրական կոտորակներ. մինչդեռ նախկին Ռուսումնական Մասնաժողովը, որի անդամներից մէկն էլ Մանդինեանն էր, առաջարկում է 5-րդ տարվայ համար գործածել Մանդինեանի 3-րդ տարվայ դասագիրքը։

Այդ հանելուկը մենք չենք հասկանում. ինքներդ բացատրեցէք, պ. Մանդինեան. եթէ ձեր 3-րդ տարվայ դասագրքում զետեղած կոտորակները տարրական կոտորակներ են, ապա ինչպէս կարող են ծառայել իբրև 5-րդ տարվայ նիւթ. իսկ եթէ սիստեմատիկական կոտորակներ են, ապա ինչու նրանք զետեղված են 3-րդ տարվայ դասագրքում։ Այդ հակասութիւնը դժուար է բացատրել, եթէ չընդունենք, որ Մասնաժողովի անդամները, որոնց մէջ և ինքը պ. Մանդինեան, ի վնաս հարիւրաւոր հայ դպրոցների, ի վնաս հազարաւոր հայ մանուկների, նպատակ են ունեցել տարածել, գնի անցկացնել «երևելի» հայ մանկավարժի 3-րդ տարվայ դասագիրքը։ Եթէ մենք սխալվում ենք, վերագրելով պ. Մանդինեանին վաճառականական կեղտոտ նպատակներ, թող հայ մանկավարժը բարեհաճէ բացատրել, թէ ինչպէ՞ս, որ մանկավարժական օրէնքով, 3-րդ տարվայ դասագիրքը կարող է 5-րդ տարվայ դասագրքի տեղ ծառայել...

Վերջին էական նկատողութիւն։

Պ. Մանդինեան, անտես առնելով հայ աշակերտների յիշատակած մի շարք շահերը, ամբողջ երեք տարին բացառապէս նուիրում է մի նպատակի,—թուաբանական գործողութիւնների ուսման։ Տարաբաղդաբար, այդ նպատակին հասնելու համար հայ մանկավարժի ընտրած ճանապարհը անաջող է։

Մանդինեան թուաբանական գործողութիւնները սովորեցնում է այն եղանակով, որ արդէն հնացել է և դատապարտված է ժամանակակից մանկավարժների կողմից։ Այդ եղանակը, որ յայտնի է изученіе чиселъ (Թւերի ուսումնասիրութիւն) անունով, ծնունդ է առել սրանից տասնեակ տարիներ առաջ, Գերմանիայում, ներկայացուցիչ ունենալով Գրուբէ, Հէնչել և այլ գերմանական մանկավարժներին։ Թուաբանութեան դասատուութեան այդ մեթոդը Ռուսաստան ներմուծեց և տարածեց Եւտուշևսկին։

Այժմ թէ Գերմանիայում և թէ մանաւանդ Ռուսաստանում изученіе чиселъ կոչված մեթոդը արխիւ է տուած, առաջ բերելով թուաբանութեան դասատուութեան նոր մեթոդ, որի ներկայացուցիչներն են Ռուսաստանում՝ Շոխոր-Տրոցկի, Գոլդէնբերգ, Ժիտկով, Մարտինով և այլն։

Կրկնում ենք, Հէնչելի դասատուութեան մեթոդը, մանաւանդ ինչպէս նա արտայայտվել է 3-րդ տարվայ դասագրքում, այժմ անախրօնիզմ է։ Այդ տեսակէտից հետաքրքիր է պ. Մանդինեանի հետեւեալ խոստովանութիւնը։ Մի քանի տարիներ սրանից առաջ հայ մանկավարժը, իբրև Մասնաժողովի անդամ, դուրս վռնդեց մեր դպրոցներից Եւտուշևսկու դասագրքերը, արդարանալով ի միջի այլոց և նրանով, որ Եւտուշևսկու դասագրքերի վնասակարութիւնը խոստովանում են նոյն իսկ իրանք ռուս մանկավարժները։ Ահա պ. Մանդինեանի խօսքերը։ «Երբեմն Եւտուշևսկին մեծ համբաւ հանեց և մինչև այսօր էլ հազարաւոր օրինակներով է տարածվում. և նա անհերքելի հեղինակ մնաց։ Բայց ո՛րոնց մէջ,—միայն մեր մէջ. որովհետև իրանք ռուսներն արդէն մի ամսագիր ունեն հիմնած, «Семья и Школа», որ կարծես երբեմն միայն նրա համար էր, որ յատկապէս Եւտուշևսկու վնասակարութիւնը պարզ կացուցանէ ամենու առաջև, որոնք դեռ էլի նրա արտաքին փայլով էին շլացած»։

Այդ խօսքերով պ. Մանդինեան, սեփական բերանով, մահվան դատավճիռ է կարդում իր դասագրքերի գլխին։

Եւ իրաւ. «Семья и Школа» ամսագրում Եւտուշևսկու դէմ արշաւանք մղող մանկավարժը Շոխոր-Տրոցկին է. վերջինս Գոլդենբերգի և ուրիշների հետ միասին դատափետում, հարուածում են ոչ միայն Եւտուշևսկուն, այլ և նրա մեթոդի բոլոր ներկայացուցիչներին, ի միջի որոց և Գրուբէին ու Հէնչելին...

Ուրեմն, եթէ դուք, պ. Մանդինեան, Եւտուշևսկու դասագրքերը արտաքսելով հայ դպրոցներից, ղեկավարվել էք գէթ մասամբ «Семья и Школа»-ի յօդուածագիրների կարծիքներով, եղէք յաջորդաբար մտածող և գործող ու արտաքսեցէք հայ դպրոցներից և Հէնչելի դասագրքերը... այսինքն ձեր սեփական դասագրքերը։

Շիրվանցի

վերջին, Անդրկովկասեան ուսուցչական սեմինարիայի վարչութեան, որ տուեց փիլհարմօնը, պ. Ալիխանեանին և տիկին Տէր-Յակոբեանին, որ տուին իրանց րօյալները և այն բոլոր անձանց, որ աջակցեցին վերոյիշեալ խմբերը կազմելու գործում, առանց ուշադրութիւն դարձնելու այն արգելքների և խոչնդոտների վրա, որոնց պատահում էինք ամեն քայլում։

Կարա-Մուրզա

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Սեպտեմբերի 2-ին կայացրած իր արտակարգ նիստում, Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը որոշեց մի առ ժամանակ յետաձգել դպրոցի տեսչի ընտրութիւնը։

—

Լուրեր են պտտում, որ Բագուի ս. Նունէի օրիորդական դպրոցի աշակերտուհիների վրա, ամարանոցից վերադառնալիս, յարձակւում են գործել մի խումբ Թուրք աւազակներ, և փախցրել են 25 աղջիկ։ Այդ արտասովոր լուրը տարածվեց մեր քաղաքում կայծակի արագութեամբ։ Այժմ պաշտօնական «Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ այդ լուրը միանգամայն անհիմն է։

—

«Տարազ» շաբաթաթերթը հաղորդում է, որ վեհափառ կաթողիկոսը մտադիր է շուտով Շուշի գնալ։ Թէ որքան հիմնաւոր է այդ լուրը, չը գիտենք։ Ահա թէ այդ մասին ինչ է գրում շաբաթաթերթը. «Շուշում էջմիածնից, Ղարաբաղի թեմական առաջնորդից, կոնսիստորի հասցէով հեռագիր է ստացվել, որ արխիվն ու առաջնորդարանի սենեակները մաքրեն, կարգի բերեն, որովհետև կաթողիկոսը առաջնորդի հետ օրերս Շուշի է գալու։ Սակայն կոնսիստորը մանրամասն հեռագրով հրահանգ է խնդրում առաջնորդից կարևոր պատրաստութիւններ տեսնելու համար, նոյնպէս և պէտք եղած ծախսերի համար սինոդից լուծումն է խնդրում»։

—

Երէկ երեկոյեան Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստում, պետական կալուածների և երկրագործութեան մինիստր Երմոլովի շուտով Թիֆլիս գալու պատճառով, պէտք է քննըվէր դումայի յատուկ յանձնաժողովի ձեռքով պատրաստած մի զեկուցում Թիֆլիսում գիւղատնտեսական և լեռնային բաժանմունքներով մի պօլիտեխնիկում հիմնելու մասին։ Յանձնաժողովը, Թիֆլիսում պօլիտեխնիկական ինստիտուտ հիմնելու համար, առաջարկում է տալ երկրագործութեան մինիստրութեանը 100 հազար րուբլ միանուագ ծախսերի համար և մօտ 200 դեսիատին հող քաղաքային այն հողերից, որոնք յարմար կը համարվեն ինստիտուտի համար։ Վերոյիշեալ 100 հազար րուբլին յանձնաժողովը մտադրութիւն ունի փոխ առնել քաղաքի ունեցած համալսարանական դրամագլխից այն պայմանով, որ տաս տարվայ ընթացքում վճարվի այդ պարտքը քաղաքային ընդհանուր եկամուտներից։

—

Մահմեդականների նոր շէյխ-ուլ-իսլամ մոլլա Աբդուսալամ-Ախունդ-զադէ, կիրակի, սեպտեմբերի 4-ին, երկաթուղու առաւօտեան գնացքով Գօրիից եկաւ Թիֆլիս։ Կայարանում բազմաթիւ մահմեդականներ դիմաւորեցին շէյխ-ուլ-իսլամին։

—

Խօսելով մինիստր Երմոլովի մեր երկիրը գալու մասին, պաշտօնական «Кавказъ» լրագիրը մի առաջնորդող յօդուածում այն միտքն է յայտնում, որ Կովկասը գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոցի պէտք ունի։ Լրագիրը յորդորում է, որ մեր երկրի զանազան հիմնարկութիւնները և դասակարգերը, փոխանակ առանձին առանձին դիմելու մինիստրին, միանան և միասին դիմեն ու խնդրեն գիւղատնտեսական բարձրագոյն դպրոցի հիմնարկութեան մասին։

—

Ներքին գործերի մինիստրը թոյլ տուեց «Русская Жизнь» լրագրի հատով ծախելը և յայտարարութիւնների տպելը։

—

Մենք ստացանք Մագնուս Բլաուբերգի «Русское виноградное вино и хересъ» (Ռուսաց գինին և խերես) անունով աշխատութիւնը, որ լոյս է տեսել նորերս Մոսկվայում։ Նիւթը վերաբերում է մեր կովկասցիների համար կարևոր առարկային —ռուսաց գինու յատկութեան ուսումնասիրութեանը։ Հեղինակը քննում է գինու զանազան տեսակները և աշխատում է որոշել այն չափը, որով պէտք է մնական և լաւ գինին զանազանել կեղծածից։ Նա տալիս է հրահանգ, թէ ինչպէս պէտք է կատարել գինու հետազօտութիւնը և յայտնում է այն ճիշդ միտքը, թէ պէտք է հետազօտութեան համար գործ դնել միատեսակ ձև, որպէս զի կարելի լինի զանազան տեղերում կատարած հետազօտութիւնները միմեանց հետ համեմատել։ Ապա առաջ է բերում զանազան երկիրներում գոյութիւն ունեցող գինու յատկութեան վերաբերութեամբ հրատարակված օրէնքները։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Երևանի թեմական դպրոցի հոգաբարձութեան ընդհանուր տրամադրութիւնն է նոր տեսուչ ընտրել, և նրան յանձնել ուսուցչական խմբի կազմակերպութիւնը։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Շուտով այստեղ բացվելու է Թիֆլիսի առևտրական բանկի ճիւղը, որի համար, ինչպէս լսում ենք, շուտով Թիֆլիսում լինելու է կառավարչի և միւս պաշտօնեաների ընտրութիւն։ Սակայն աչքի առաջ ունենալով այն մեծ ծառայութիւնը, որը սպասվում է բանկից Երևանի պէս աղքատ քաղաքի համար և այն արդար սկզբունքը, որով բանկը պէտք է հաւասարապէս օգնութիւն հասցնի ժողովրդին, առանց խնամիական կապերի, ինքն ըստ ինքեան կարևոր է դառնում այն հարցը, թէ ով է լինելու բանկի կառավարիչը։ Առ այժմ խօսվում են այնպիսի մարդկանց մասին, որոնք այնքան էլ արժանաւոր մարդիկ չեն։ Մեր կարծիքով այդ պաշտօնի համար ամենայարմարն է Վասիլ Եղիազարեանը, որը իր ընդունակութիւնների հետ միասին վայելում է և համակրանք»։

—

ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի խաղողի բերքը քիչ է. այգետէրերը շատ յուսահատ դրութեան մէջ են, մանաւանդ որ լսել են թէ հարկ պէտք է դրվի գինու վրա։ Մեր քաղաքի բնակիչների մեծամասնութիւնը այգեգործութեամբ է պարապում և հազիւ է հայթայթում իր օրական պարէնը»։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Մեր դպրոցների հոգաբարձական ընտրութիւնը, որ կայացել է անցեալ մայիս ամսին, հաստատվել է. այդ յայտնի եղաւ սեպտեմբերի 2-ին։ Հին և նոր հոգաբարձուներից կազմված խառն ժողովում ոտի կանգնած կարդացվեցին վեհափառ Հայրապետի կոնդակները, որոնցով բարեհաճում է հաստատել անցեալ օգոստոսի 4-ից հոգաբարձուներ երկդասեան և միդասեան երկսեռ դպրոցների համար՝ Ա. Կրասիլնիկեան, Ն. Աբէլեան, բժ. Մ. Ջալեան, բժ. Շ. Ազամիրզեան և Գր. Քալանթար, իսկ դրանց անձնափոխանորդներ՝ Ա. Վաչեան, Ն. Դուլթեան, Աստ. Կաճկակեան, Գ. Տէր-Մարգարեան և Աղ. Նազարեան։ Նոր հոգաբարձութիւնը այսպիսով հարկադրված է ստանձնել իր պաշտօնը սեպտեմբերի 2-ից, մի այնպիսի ժամանակ, երբ կանոնաւոր ուսումը սկսված պէտք է լինէր արդէն։ Ուսուցչական խմբերը կազմակերպված են թեմական տեսչի և աւագ-ուսուցիչների համաձայնութեամբ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՂ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

—

Գերմանական մամուլը սաստիկ յուզված է այն տարածված լուրերի պատճառով, թէ գերմանական կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի ռէյխստագի առաջիկայ նստաշրջանին առաջարկել մի քանի նոր օրինագծեր, որոնք վերաբերում են ամեն տեսակ ընկերակցութիւնների և հրապարակական ժողովների արգելմանը, նոյնպէս և մամուլի իրաւունքների սահմանափակմանը։

Ի միջի այլոց, Բերլինում պնդում են, որ իբր թէ զինուորական մինիստրը միջնորդում է, որպէս զի լրագիրներին անպայման արգելվի զինուորական մինիստրութեան վերաբերեալ հարցերը շօշափել։ Լրագիրներին իրաւունք կը տրվի միայն զինուորական բիւջէտի մասին եղած պարլամենտական վիճաբանութիւնների օգտակար հետևանքները հաղորդել, իսկ այդ առարկային վերաբերեալ վիճաբանութիւնների բովանդակութիւնը պէտք է գաղտնի մնայ։ Միւս կողմից, ներքին գործերի մինիստրը դիտաւորութիւն ունի մի շարք միջոցներ առաջարկել, որոնց նպատակը լինելու է բարօյականացնել ժամանակակից գերմանական մամուլը։ Օրինակ, լրագիրներին մասնակցելու իրաւունք պէտք է տրվի այնպիսի անձանց, որոնք անարատ անցեալ ունեն։ Սակայն առժամանակ, այդ բոլորը դեռ միայն լուրեր են։ Ցանկնայն դէպս, այդ բոլորի մասին դեռ ոչինչ որոշ բան չէ կարելի ասել մինչև կոմս Կապրիվիի Բերլին վերադառնալը։

ՊԱՐԻԶԻ ԿՈՄՍԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Պարիզի կոմսի մահվան լուրը Պարիզի լրագիրները հրատարակեցին առանձին յաւելուածներով։ Միապետական մամուլը ջերմ յօդուածներ նուիրեց հանգուցեալին, գովելով նրա հոգեկան բարձր յատկութիւնները, բնաւորութեան զօրութիւնը և հայրենասիրութիւնը։ Միապետական «Soleil» լրագիրը, թւելով Պարիզի կոմսի արժանաւորութիւնները, ասում է, թէ, չը նայելով որ կոմսը չէր թագաւորում, սակայն նա այնքան կարողացաւ անել, որ հնարաւոր դարձրեց միապետութեան գաղափարի վերականգնումն և միացրեց միապետականներին։ Նա իր որդուն իրանից աւելի լաւ դրութեան մէջն է թողնում։

Միապետական մի այլ լրագիր, «La Gazette de France», տպեց մի յօդուած, «Le roi est mort, vive le roi» վերնագրով, որի մէջ նկատում է, որ Օրլէանների աքսորումը սպանեց Ֆիլիպ VII թագաւորին, բայց չը սպանեց միապետութիւնը։

Հանրապետական լրագիրները առանձին նշանակութիւն չեն տալիս Պարիզի կոմսի մահվան, որպէս և նշանակութիւն չեն տալիս նրա քաղաքական ամբողջ գործունէութեան։ Մի քանի լրագիրներ խոստովանում են հանգուցեալ կոմսի բարձր հայրենասիրութիւնը։ «Jour» լրագիրը, ի միջի այլոց, նկատում է, որ Պարիզի կոմսը սակաւ էր ագիտացիա անում՝ վախենալով Ֆրանսիան յեղափոխութեան և խառնակութիւնների մէջ գցել։ Նա կարող էր շատ անգամ հանդէս գալ որպէս թեկնածու, բայց նրան զըսպում էր ֆրանսիացու հայրենասիրութիւնը։ Շատ լրագիրներ այն կարծիքն են յայտնում, որ Պարիզի կոմսի մահը կորուստ է հանրապետութեան համար, որովհետև նա դէմ էր լինում իր որդու յանդուգն պրօեկտներին։ Սըրանից յետոյ վերջինը, շրջապատված երիտասարդ խորհրդականներով, կարող է այն տեսակ գործունէութիւն սկսել, որը թէև շատ վտանգաւոր չի լինի հանրապետութեան համար, բայց յամենայն դէպս կարող է կառավարութեանը դժուարութիւններ պատճառել։

Պարիզի կոմսից յետոյ, եթէ հաւատանք Բերլինի լրագիրների տեղեկութիւններին, ահագին հարստութիւն է մնացել, մօտ 300 միլիօն արժողութեամբ։ Այդ հարստութեան մեծ մասը, ի հարկէ, անցնում է իր աւագ որդուն, Օրլէանեան Ֆիլիպ դքսին, որը անկասկած Օրլէանեան տան գլուխ կը ճանաչվի։

Հեռագիրը յայտնում է, որ իբր թէ Պարիզի կոմսի թաղումը տեղի կունենայ Անգլիայում։ Հակառակ այդ տեղեկութեան, «Gaulois» ասում է, որ ֆրանսիական մինիստրների խորհուրդը կը քննի, թէ արդեօք պէտք է թոյլ տալ հանգուցեալի թաղումը Ֆրանսիայում։ Մի քանի մինիստրներ այն կարծիքն են յայտնում, թէ պէտք է թոյլ տալ Օրլէանեան ընտանիքին թաղել Պարիզի կոմսին ընտանեկան դամբարանում, Դրէում, եթէ միայն դրա մասին կը միջնորդեն։ Մնացած մինիստրները հակառակ են դրան, վախենալով որ արմատականները կը սկսեն յարձակումներ գործել։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ռաշտ, օգոստոսի 25-ին

Լսել էինք, որ Արդաբիլում ժողովրդական ապստամբութիւն է տեղի ունեցել, բայց մանրամասնութիւնը յայտնի չէր։ Ահա թէ այնտեղից եկողները ինչպէս են պատմում այդ դէպքի մանրամասնութիւնը։

Քաղաքապետից դժգոհ էր ժողովուրդը, և անցել էր հոգևորականութեան կողմը. մի քանի տարի առաջ եկել էր այդտեղ մի մուջթէհիդ և իրան մարգարէ ձևացնելով՝ ձեռք էր բերել մի քանի գիւղեր ու բաւական հարստութիւն։ Դրա հեռանալուց յետոյ եկաւ մի ուրիշը, որը աւելի վստահ քայլեր արեց՝ այժ ձեռք բերելու։

Մի մարդ գանգատվում է դրան, որ իր կալուածները մի ինչ որ անձն, որը սերտ յարաբերութիւն ունի դատաւորի և պաշտօնեաների հետ, յափշտակել է և քանի տարի է ուտում է. Նրա եկամուտները և ձայն հանած միջոցին՝ մեծ տուգանքների տակ է գցում իրան, դատաւորի պաշտօնեաների ձեռքով։ Կրօնապետը այդ լաւ միջոց է համարում, ժողովրդականութիւն ձեռք բերելու։ Մի գեղեցիկ օր, հաւաքելով իր շուրջը խուժան ամբոխ, յարձակվում է քաղաքապետի բնակարանի վրա, որը պարսպով է պատած և երեք դուռն ունի։ Խորտակում են առաջին դուռը, երկրորդը և փշրում են բոլոր լուսամուտները. երբ երրորդը ևս պէտք է խորտակվէր, քաղաքապետը սթափվում և մտածում է, որ խիստ միջոցների պէտք է դիմել վտանգից ազատվելու համար. իսկոյն հրամայում է իր սարվազներին գնտակահար անել. բայց... մոլեռանդ պարսիկ զինուորը մահացու մեղք է համարում գնտակ արձակել Մահամմէդի կրօնի առաջնորդի վրա։ Եւ երբ տեսնում է, որ ամբոխի վրա չեն ազդում ոչ խոստումները, ոչ խնդիրը և ոչ սպառնալիքները, և վտանգը անխուսափելի է, հրամայում է իր մօտ գտնված մի աւազակին՝ գնտակներ արձակել ամբոխի վրա, որ և անմիջապէս կատարում է, սպանելով 18 մարդ։

Ամբոխը ցրվում է, իսկ կրօնապետը փախչում, բայց ձերբակալվելով, Շահի հրամանով տարվում է Թեհրան։ Մի քանի օր թէ հայերի և թէ պարսիկների խանութները փակ մնացին։ Հայերին ոչ մի վնաս չը դիպաւ։ Խաղաղութիւնը առ այժմ դադարած է»։

Ծ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Կ. Պօլսից «Times» լրագրին հաղորդում են, որ սուլթանի ծննդեան օրը ոստիկանութիւնը կալանաւորեց քսան սօֆթաների՝ յուզիչ ճառերի համար։ Այդ սօֆթաներից մի քանիսներին ուղարկեցին հայրենիք, իսկ մնացածներին բանտարկեցին։

—Աթէնքից «Ind. Belge» լրագրին հաղորդում են, որ «Ակրօպոլիս» լրագրի խմբագիրը, որ ներկայումս Վիէննայումն է գտնվում, չէ համարձակվում Յունաստանի մայրաքաղաքը վերադառնալ, չը նայելով, որ կառավարութիւնը հովանաւորութիւն և պաշտպանութիւն խոստացաւ նրան։

—Բերլինի լրագիրների խօսքերով, Եմէնում օրից օր ապստամբութիւն է սպասվում։ Սաստիկ տարափոխիկ հիւանդութեան պատճառով, Թուրքերը իրանց բերդապահ զօրքերի թիւը Արաբիայի այդ մասում շատ պակասեցրին, իսկ արաբները վճռեցին դրանից օգուտ քաղել՝ Թուրքաց լուծից ազատվելու համար։ Կարծում են, որ արաբները շատ լաւ զէնքեր ունեն, որ նրանք ստացել են անգլիացիներից։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԼՕՆԴՕՆ, 2 սեպտեմբերի։ Այս օրերս Կօյտշէնի մօտ պատերազմ տեղի ունեցաւ չինացիների և ճապօնացիների մէջ. այդ պատերազմին վերաբերեալ հաշիւը հակասական է. պատերազմի հետևանքը, երևի, անորոշ է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 սեպտեմբերի։ Բօրսա. գրաւական թղթեր Թիֆլիսի և Քութայիսի կալուածական բանկերի $6^0/_0$-$101^1/_2$, $5^0/_0$—100. Թիֆլիսի կրէդիտային ընկերութիւնների օբլիգացիաներ 99 րուբլի։

ԼՕՆԴՕՆ, 3 սեպտեմբերի։ Հարաւային կորէյան ապստամբվեց ճապօնացիների դէմ։ 2 000 հոգուց բաղկացած ճապօնական զօրաբաժինը դուրս եկաւ Ֆուզանից և գնաց դէպի Սէուլ. կորէյացիները փակեցին ճապօնացիների ճանապարհը, որոնք, մեծ կորուստներ կրելով, ստիպված էին վերադառնալ Ֆուզան։—Չինական գործակալները աշխատում էին համոզել անգլիական բերդապահ զօրքի զինուորներին՝ մտնել չինական ծառայութիւնը. այդ պատճառով բերդապահ զօրքի հրամանատարը մի հրաման արձակեց, որով զգուշացնում է զինուորներին չինական գործակալների դէմ։—Պունում, մահմեդականների և հնդուսների մէջ կրօնական ընդհարումների տե-

ղում, ձեռքից ձեռք էին անցնում բրօշիւրներ, որոնց մէջ ենդուները հրաւիրվում էին ապստամբվել: Միմեանց դէմ թշնամութիւն անող ազգաբնակութիւնը հաշտեցնելու համար ճանապարհ ընկաւ դէպի Պոլի՝ Բօմբէյի նահանգապետը: Պունում բոլոր խանութները փակված են, հեծելազօր պահապաններ են շրջում փողոցներում:

ԿԱՅԻՐԷ, 3 սեպտեմբերի: Զինւորական դատարանը, քննելով սարկուհիներ առնելու վերաբերեալ գործը, արդարացրեց փաշաներին. մնացած մեղադրվողները դատապարտված են տաժանակիր աշխատանքի 6-ից մինչև 18 ամիս: Անգլիական գլխաւոր հրամանատարը հաստատեց դատարանի վճիռը դատապարտվածների վերաբերմամբ, բայց հրաժարվեց հաստատել փաշաներին արդարացնելու վճիռը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 սեպտեմբերի: Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհին, Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը, Գէօրգի և Միխայիլ Ալէքսանդրովիչ Մեծ Իշխանները, Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրովնա, Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ և յունաց արքայորդի Նիկոլայ ճանապարհ ընկան Բէլովէժից դէպի Սպալա, իսկ Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլովնան՝ դէպի Կօբուրգ:—Մայր եկեղեցու հիմք դնելու մասին Վարշավայից ուղարկված հեռագրին, Թագաւոր Կայսրը պատասխանեց գեներալ-ադիւտանտ Գուրկօին՝ «ի սրտէ ուրախանում եմ, որ սկիզբ է դրված իմ ցանկութեան իրագործման՝ նոր մայր եկեղեցի կառուցանել Վարշավայի ուղղափառ ազգաբնակութեան համար:»

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Սեպտեմբերի 2-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	92 ր.	10 կ
Բերլին վրա 100 մարկ — . .	45 ր.	10 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36 »	50 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	43 »
Մաքսային կուպօններ — . .	149 »	— »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 »	7 »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	— »	— »
— — — — 2-րդ . .	— »	— »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
4% պետական րէնտա.	— »	$95^1/_8$ »
5% ոսկեայ րէնտա 1884 թ. . . .	161 »	— »
$4^1/_2$ ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	— »	— »
— — — 3-րդ —	— »	— »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	240 »	50 »
— — երկրորդ —	220 »	— »
Պետական երկաթուղային րէնտա.	100 »	75 »
$4^1/_2$ րէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	96 »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	— »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	— »	— »
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	39 »	50 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.	— »	— »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	151 »	— »
— — — թղթադ. .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիանները.	101 »	50 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	50 »
Օդէսայի — —	100 »	75 »
Թիֆլիսի — —	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — .	— »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւնների:

Դ. Գ. ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի և ներքին հ.

Կ. Դ. ԲՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխաների և կանանց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԳՕ—1—$1^1/_2$ ժ. ականջի, կոկորդի, և քթի.

Կին-բժիշկ ՏՈՒՐԲՈՎԻՉ—$12^1/_2$—1 ժ. կանանց ց.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի և մէզի ուսեռական օրգանների հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^1/_2$ ժ.

Ի. Ե. ՑՐԱՆՑԻՈՒՍ—7—$7^1/_2$ ականջի, կոկորդի և քթի ու ներքային հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) ղ օպերացիայի համար առանձին: Հիւանդանոցումը ընդունվում են և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Ժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑԻ
համար հարկաւոր է երկու ուսուցիչ, հայոց լեզուի և առարկաների համար. ռոճիկ 500 րուբլի, բնակարան և վառելիք:
Դիմել ԱՐՄԱՒԻՐ, հայոց դպրոց, Տէր-Ցօվակիմեանին: (№ 102) 1—3

!Զգուշացէք կեղծումներից!

Հիգիէնական

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. ԻՒՐԳԷՆՍ

պրօվիզօրի:

Ոչնչացնում է երեսի դեղին բծեր, մաքրում է արևից այրվածը, ոչնչացնում է պզուկներ և քրտինքը: Առաջարկվում է որպէս տուալէտի անուշահոտ սապօն բարձր տեսակի: Ոսկի մեդալ՝ 1893 թ.

Գինը կտորի համար 50 կոպ., $^1/_2$ կտոր՝ 30 կ.: Ծախվում է բոլոր դեղագործական մագազիններում և դեղատներում:

Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար: Գ. Փ. Իւրգէնսի մօտ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ: Դէպօ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ. Դեղագործ. ապր. Կովկ. Ընկ. պահեստում, Ծուրինօվի, Պօպօվի և Աղմուրօվի դեղատներում և Արիստակովի մօտ: (№ 126) 12—12

ՄԻ ՃԵՄԱՐԱՆԱՒԱՐՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ուզում է դասեր ունենալ կրօնից, հայերէնից, թւաբանութիւնից, ձայնագրութիւնից կամ երգեցողութիւնից:

Դիմել „Տարազի“ խմբագրութեանը ժամի 10-ից մինչև 1-ը:
(№ 97) 3—3

Եօթը տարի ուսուցչութեան պաշտօն վարած գ. կարգի մի ցենզաւոր ՈՒՍՈՒՑԻՉ ցանկանում է հայոց լեզուի դասեր ունենալ գաւառական քաղաքների հայ ծխական դպրոցներից մէկում. պայմանների մասին դիմել. Въ Большой Караклисъ, священнику Хорену Ханзатянцъ.
(№ 97) 3—3

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ ԵՒ ՆՄԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՍԱՊՕՆ

պրօվիզօր

Ա. Մ. ՕՍՏՐՕՈՒՄՕՎԻ

Կատարելապէս ոչնչացնում է գլխի թեփը, նպաստում է մազերի կանոնաւոր աճմանը և խիստ դադարեցնում է նրանց թափվելը:

Իւրաքանչիւր կտորի գինը 30 կոպ.: Երկու կտորանոցի գինը 50 կոպ:

Կեղծումներից խուսափելու համար պահանջեցէք իսկական սապօն, որը արկղի վրա կառավարութիւնից հաստատված մարկա ունի № 3374.

Ծախվում է ամեն տեղ: Պահեստ, Մոսկվա, Լեալին փող. սեփական տուն:
(№ 23) (շ.) 17—20

Թարգմանած պատրաստ ունեմ Տուրգենեվի „ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ“ (Стихотворенія въ прозѣ) աշխատութիւնը ամբողջովին, թւով 50 բանաստեղծութիւն, որը այս օրերս կը յանձնվի մամուլին:
Ա. Ծատուրեան
(№ 99) 3—3

ԳԷՈՐԳ ԱԲՈՎԵԱՆԻ
«ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ»
գիրքը՝ չորրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսաւ և վաճառվում է պակասեցրած գնով եղբ. Աբովեանցների թղթավաճառանոցում. գինն է 40 կոպ., գումարով գնողներին զիջումն կը լինի: (№ 98) 5—10

ԴՊՐՈՑ եւ ՊԱՆՍԻՕՆ
Վ. Ի. ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

(Սօլօլակ, Սադօվայա, Սերգիևսկայա փողոց Տէր-Մէլիքսետօվի տան հանդէպ, № 46)

Կովկասեան Ուսումնարանական Շրջանի պ. Հոգաբարձուի թոյլտւութեամբ, այս տարվայ սեպտեմբերի 3-ից բացվում է դպրոց պանսիօնով (տղաների համար): Դպրոցում ընդունվում են երկսեռ մանուկներ՝ պատրաստելու համար նրանց մտնելու կառավարչական միջնակարգ դպրոցները: Պայմանների մասին հարցնել պանսիօնում:
(№ 100) 2—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵԴԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է ընդհանուրի գիտութեան, որ այս օգոստոսի 30-ից տեղափոխվում է նոր բնակարան, Երևանեան հրապարակի վրա, գեներալ Տէր-Ասատուրօվի նախկին տունը, որտեղ առաջ Թիֆլիսի նահանգական ատեանն էր զետեղված: (№ 98) 3—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկաքը սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թւաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թւաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր փրիդօնօվի տանը, № 9, Սերգիևսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանօֆների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

№ 62 27—32

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը հրամայել է գործածել հայկական դպրոցներում, որպէս ձեռնարկ, իմ աշխատասիրած
„ՀԱՄԱՌՕՏ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ“:

Յայտնելով այս ի գիտութիւն դպրոցական վարչութեանց՝ խնդրում ենք ցանկացողներին առ այժմ դիմել ուղղակի մեզ այս հասցէով. ԹԻՖԼԻՍ, Ելիզաւէտեան փողոց, տուն № 45:

Գիրքը կազմած է և արժէ՝ 1) հատով գնողներին 60 կ., 2) տասնից մինչև յիսուն գնողներին 55 կ., 3) յիսունից մինչև հարիւր գնողին 50 կ., 4) դպրոցական վարչութիւնից վկայված չքաւոր աշակերտներն ու աշակերտուհիները կարող են վճարել 40 կ.: Ճանապարհածախսը գնողների վրա է:

14—25 (№ 81 Սարգիս քահանայ Բէգնազարեանց

ՊԱՆՍԻՕՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

$189^4/_5$ դպրոցական տարում բացված կը լինի երկու պատրաստական առաջին, երկրորդ և երրորդ դասարաններից: Աշակերտները ընդունվում են երթևեկներ, կիսագիշերօթիկներ և գիշերօթիկներ և պատրաստվում են մտնելու կլասիքական գիմնազիաների, րէալական ուսումնարանների, կադէտսկի կօրպուսների, երկրաչափական դպրոցի և ուրիշ կրթական հաստատութիւնների համապատասխան դասարանները:

Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսված է: Ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ից: Պայմանների մասին հարցնել պանսիօնում:

Սօլօլակ, Գանօվսկայա փողոց, № 11, սեփական տուն:
4—4 (№ 89)

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ“ գտնվում է **ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ**, քաղաքի կենտրօնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նօմէրներ, որոնց սարք ու կարգը ամենայաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նօմէրների գինը 50 կօպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ“ և „Նոր-Դար“ լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: կայ րէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիսներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:
(№ 21) 98—130 (շ.)

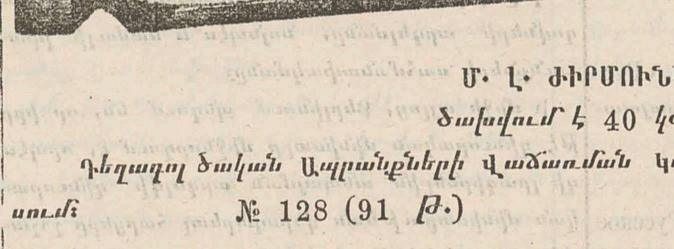

ՄԻՋՈՑ **ԽԱՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ

բժշկական դէպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կօպէկով

Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման Կովկասեան Ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում:
№ 128 (91 թ.) 32—40